

Kierunki współpracy Rosji z partnerami w Ameryce Łacińskiej

Bartłomiej Znojek

Przez ostatnie kilkanaście lat Rosja zacieśniała więzi z autorytarnymi reżimami Kuby, Nikaragui i Wenezueli. Rozwinęła także współpracę z innymi państwami regionu, m.in. jako inwestor w sektorze energetycznym, dostawca uzbrojenia i szczepionki Sputnik V przeciw COVID-19. Większość rządów latynoamerykańskich potępiła rosyjską agresję na Ukrainę, ale nie nałożyła sankcji na Rosję. W interesie UE jest przekonywanie partnerów z regionu o celowości wprowadzonych restrykcji, a także współpraca na rzecz ograniczania negatywnych skutków gospodarczych wojny.

W odpowiedzi na [agresję na Ukrainę](#) Federację Rosyjską (FR) wyraźnie poparły w Ameryce Łacińskiej (AŁ) jedynie sojusznicze reżimy na Kubie, w Nikaragui i [Wenezueli](#). Poza wyjątkami, jak [Chile](#) i [Kolumbia](#), większość państw regionu – mimo potępienia rosyjskiej inwazji na forum ONZ – [niejednoznacznie ocenia działania Rosji i przyczyny wojny](#). Niektóre – m.in. Brazylia – krytykują sankcje i próby izolacji FR, uzasadniając to m.in. przywiązaniem do koncepcji neutralności lub autonomii w polityce zagranicznej. Na te postawy wpływa też specyfika i skala współpracy z Rosją. Państwo to dążyło w regionie do rozwijania kontaktów gospodarczych, odbudowy statusu mocarstwa oraz ograniczania [wpływow USA](#) i ich sojuszników.

Najważniejsze uwarunkowania. Rosyjskiemu zaangażowaniu w AŁ sprzyjał przede wszystkim warunkowany historycznie powszechny negatywny stosunek do USA. Z tej perspektywy korzystny dla Rosji był kilkunastoletni okres po 2000 r., kiedy na czele większości państw latynoamerykańskich stali politycy lewicy. Kuba i Wenezuela (rządzona przez Hugo Cháveza w latach 1999–2013) budowały od 2004 r. antyliberalny i antyamerykański blok, który objął m.in. [Boliwię](#), Ekwador i Nikaraguę. Argentyna i zwłaszcza Brazylia widziały w Rosji ważnego partnera w przeciwdziałaniu dominacji USA w regionie i budowaniu porządku wielobiegunowego. W ostatnich latach na dalszy spadek zaufania do USA wpłynęła antagonistyczna [polityka administracji Donalda Trumpa wobec AŁ](#). Ten okres pozwolił na zacieśnienie relacji Rosji z reżimami na Kubie, w Nikaragui i Wenezueli (rządzonej od 2014 r. przez Nicolása Maduro).

Coraz mniejsze zaufanie społeczne do polityków i instytucji demokratycznych czyniło mieszkańców państw latynoamerykańskich podatnymi na [treści propagandowe i manipulacje Rosji](#), które miały na celu m.in. podważanie wiarygodności USA i UE. Rosja mogła skutecznie wpływać na debatę i polaryzację stanowisk w społeczeństwie, a hiszpańskojęzyczne wersje rosyjskich mediów państwowych – na czele z RT i Sputnikiem – zwiększały grono odbiorców w AŁ, korzystając ze swobody działania i dynamicznego wzrostu liczby użytkowników mediów społecznościowych.

Próby zwiększania rosyjskich wpływów w regionie zbiegły się z ekspansją gospodarczą Chin, które prowadziły wymianę handlową, inwestycje i kredyty. Dla Rosji oznaczało to niższe koszty finansowego wspierania sojusznicznych reżimów, ale przede wszystkim konkurencję o wpływy polityczne i biznesowe w AŁ. Rosyjskie firmy wykorzystywały przewagę w wybranych sektorach, m.in. zbrojeniowym, w czym pomagała m.in. wcześniejsza współpraca państw regionu (np. Peru) z ZSRR. W czasie pandemii COVID-19 w intensyfikacji kontaktów politycznych pomógł Rosji [status producenta szczepionki Sputnik V](#) – preparat kupiło dziewięć państw latynoamerykańskich.

Realizacja głównych celów Rosji w Ameryce Łacińskiej. Rosja od dwóch dekad systematycznie rozwijała relacje gospodarcze z państwami regionu. Zgodnie z danymi UNCTAD wartość obrotów towarowych Rosji z tymi partnerami zwiększyła się z 2,79 mld dol. (0,75% całości rosyjskiej wymiany) w 2001 r. do 14,6 mld dol. (2%) w 2020 r. W obrotach AŁ udział Rosji zwiększył się w tym czasie z 0,5 do 0,6%, podczas gdy

BIULETYN PISM

w przypadku Chin był to wzrost z 2,3% do 16,9%. Ważna jest natomiast zależność dotycząca wybranych produktów – np. z Rosji pochodziła 1/5 brazylijskiego importu nawozów sztucznych, a Ekwador kierował do niej 1/5 eksportu bananów. Ponadto według SIPRI wartość sprzedaży rosyjskiego uzbrojenia do dziesięciu państw Ał w latach 2000–2017 (od 2018 r. brak nowych transakcji) wyniosła 4,68 mld dol., z czego 3,85 mld dol. (ponad 82%) do Wenezueli. Dla porównania wartość transakcji USA z Ał od 2000 r. to 5,21 mld dol.

Rosja zajmuje odległe miejsce pod względem wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Ał (ok. 0,2% udziału), ale jest widoczna m.in. w sektorach surowcowym i energetycznym. Gazprom, Łukoil i Rosneft zainwestowały w wenezuelską branżę naftową, choć to zaangażowanie skomplikowało narastający kryzys gospodarczy Wenezueli oraz sankcje USA nałożone na reżim Maduro. Rosneft jest obecna m.in. na Kubie, w Ekwadorze i w Brazylii. Łukoil działa w [Meksyku](#) – np. pod koniec lutego br. przejął 50% udziałów w projekcie naftowym Area 4. W zakresie energetyki jądrowej Rosatom zawarł umowy m.in. z Argentyną i Boliwią, gdzie w ub.r. rozpoczął budowę reaktora badawczego. FR zapewniła sobie też udział w eksploatacji boliwijskich złóż litu. Innym przykładem jest sektor kosmiczny – np. w Brazylii i Nikaragui Rosja zbudowała stacje monitorowania swojego satelitarnego systemu nawigacyjnego Glonass.

W sferze politycznej Rosja kładła nacisk na zacieśnianie więzi z izolowanymi reżimami Kuby, Wenezueli i Nikaragui. Wspierała je dyplomatycznie (np. w ONZ), pomagała im w utrzymaniu władzy i obchodzeniu sankcji. Wykorzystywała te bliskie relacje do konfrontacji z USA, m.in. w sferze współpracy wojskowej. Poza sprzedażą uzbrojenia i wsparciem technicznym uczestniczyła w manewrach i realizowała prowokacyjne demonstracje siły, np. wysyłając do sojusznicznych państw bombowce strategiczne w 2008 r., 2013 r. i 2018 r. Nikaragua w 2013 r. zgodziła się na patrolowanie jej wód terytorialnych przez rosyjskie okręty wojenne. Kiedy w 2019 r. w Wenezueli wyłoniła się silna opozycja wobec Maduro, FR wysłała do jego ochrony najemników z [grupy Wagnera](#). W styczniu br. – w ramach eskalacji napięć z Ukrainą i NATO – Rosja zasugerowała możliwość zwiększenia obecności wojskowej na Kubie i w Wenezueli, co było prowokacją mającą na celu zwiększenie presji na USA.

Rosja dążyła do odbudowy statusu mocarstwa i globalnych wpływów, wzmacniając relacje z największymi państwami regionu, ale głównie z Brazylią. Oba państwa wspierały się w dążeniach do budowania porządku wielobiegunowego, m.in.

w ramach strategicznego partnerstwa oraz G20 i BRICS. Ta współpraca tłumaczy decyzję prezydenta Jaira Bolsonaro o spotkaniu z Władimirem Putinem w Moskwie 16 lutego br., na krótko przed inwazją Rosji na Ukrainę, a także niejednoznaczną reakcją rządu Brazylii na agresję (np. uznanie za uzasadnione oczekiwań FR odnośnie do jej bezpieczeństwa). Brak potępienia Rosji jako agresora przez brazylijskiego przywódcę kontrastuje np. z wyraźną krytyką jej działań ze strony [argentyńskiego prezydenta Alberta Fernándeza](#), choć na początku lutego br. on także spotkał się z Putinem w Moskwie. Rosja szeroko wykorzystuje też swoje media do promowania w Ał propagandy na temat wojny oraz kwestionowania wiarygodności stanowisk Ukrainy i państw, które ją wspierają, w tym członków NATO.

Wnioski i perspektywy. Choć potencjałem oddziaływania w Ał Rosja ustępuje m.in. USA, Chinom i UE, z powodzeniem rozwinęła więzi gospodarcze i polityczne z różnymi partnerami w regionie. Decyzja o wojnie przeciwko Ukrainie komplikuje ten proces, m.in. zaburzając współpracę handlową i rosyjskie plany inwestycyjne w Ał.

Mimo skali zbrodni wojennych Rosji na Ukrainie większość państw regionu sprzeciwia się sankcjom. To w tych środkach widzi przyczynę pogarszającej się globalnej sytuacji społeczno-gospodarczej, a nie w decyzji FR o agresji i np. blokowaniu ukraińskich portów. Kluczowym partnerem władz rosyjskich pozostaje Brazylia, która kwestionuje legalność sankcji, sprzeciwia się inicjatywom na rzecz wykluczenia Rosji z różnych forów wielostronnych i nie widzi przeszkód w kontynuowaniu współpracy z FR w G20 i BRICS. Restrykcje nakładane na Rosję ograniczają jednak jej możliwości wspierania reżimów autorytarnych, co może np. zwiększać znaczenie ChRL jako ich partnera.

Postawa rządów latynoamerykańskich osłabia skuteczność międzynarodowej presji na władze rosyjskie. [W interesie UE](#) jest przekonywanie partnerów z Ał o celowości sankcji nakładanych na Rosję i współpraca na rzecz zmniejszenia globalnych społeczno-gospodarczych kosztów wojny, np. dla [bezpieczeństwa żywnościowego](#). Duże zainteresowanie Ał wojną na Ukrainie stwarza możliwość zwiększenia w regionie świadomości zagrożenia wynikającego z agresywnego rewizjonizmu Rosji, a jednocześnie wzmocnienia wiarygodności UE i zmniejszenia nieufności wobec NATO. W tych staraniach znaczenie może mieć Polska jako członek obu organizacji i jedno z państw najsilniej wspierających dyplomatycznie i humanitarnie Ukrainę.